

VOORLOPIG VERSLAG ¹⁾ van de commissie van rapporteurs voor het ontwerp van wet houdende regelen met betrekking tot de vrijmaking van kernenergie en de aanwending van radioactieve stoffen en ioniserende stralen uitzendende toestellen. (Kernenergiewet).

De overweging van dit wetsontwerp in de afdelingen der Kamer heeft geleid tot het volgende.

Inleiding

Algemeen gaf men te kennen er prijs op te stellen om, in samenhang met het onderhavige wetsontwerp, ook beschouwingen te wijden aan enkele regeringsnota's, betrekking hebbende op de kernenergie c.a., te weten:

1. de Nota inzake de kernenergie van 3 juli 1957 (4727, nr. 2), (verder mede aan te duiden als de Nota);
2. de ter zake van het onder 1 bedoelde stuk verschenen Aanvullende Nota dd. 4 juli 1960 (4727, nr. 5), verder ook aan te duiden als de Aanvullende Nota;
3. de Nota inzake de opleiding op het gebied van de atoomenergie, uitgekomen bij hoofdstuk VI der Rijksbegroting voor het dienstjaar 1959 (5300, VI, nr. 16), verder ook aan te duiden als de opleidingsnota.

Er werd in dit verband nog op gewezen, dat de inhoud van de evenvermelde stukken in beschouwing dient te worden genomen bij het licht van de algemene toekomstige ontwikkeling van de energievoorziening. In connectie hiermede bracht men in herinnering, dat de Minister van Economische Zaken bij het openbare debat in de Tweede Kamer aan de laatstbedoelde samenhang reeds enige aandacht had besteed (zie *Handelingen* blz. 3137, linkerkolom).

Van verschillende zijden gaf men te kennen geen behoefte te gevoelen aan een zeer uitvoerige behandeling van de onderwerpelijke materie, daar hierop reeds bij de gedachtenwisseling ter zake tussen de Regering en de Tweede Kamer op zéér grondige wijze was ingegaan.

Enige der in de vorige alinea aan het woord zijnde leden merkten nog op, dat door de veelomvattende informaties op dit stuk van regeringszijde een zeer verhelderende toelichting

¹⁾ De commissie van rapporteurs vestigt er de aandacht op, dat in dit verslag:

a) memorie van toelichting betekent: memorie van toelichting tot het in de aanhef van dit verslag bedoelde wetsontwerp;

b) memorie van antwoord nopens dit wetsontwerp c.a. betekent: memorie van antwoord aan de Tweede Kamer, betrekking hebbende op de Nota inzake de kernenergie (4727, nr. 2), op de Nota inzake de opleiding op het gebied van de atoomenergie (5300, hoofdstuk VI, nr. 16) en voorts op het onderhavige wetsontwerp (5861);

c) verslag van het mondeling overleg over dit wetsontwerp c.a. betekent: verslag van het mondeling overleg met de Ministers van Economische Zaken, van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en van Sociale Zaken en Volksgezondheid (tevens eindverslag) van de vaste Commissie voor de Kernenergie uit de Tweede Kamer, in welke handen waren gesteld de onder b) van deze noot bedoelde stukken en tevens de Aanvullende Nota (4727, nr. 5) op de Nota inzake de kernenergie;

d) *Handelingen* betekent: *Handelingen* der Tweede Kamer dezer zitting (tenzij uit de tekst duidelijk anders blijkt);

e) bij de beraadslaging (c.q. het debat of de discussie) in de Tweede Kamer (dan wel: aan de overzijde van het Binnenhof) betekent: ter gelegenheid van de openbare beraadslaging in de Tweede Kamer nopens het in de aanhef van dit verslag bedoelde wetsontwerp, waarbij tevens aan de orde waren de onder b en c van deze voetnoot ter sprake gebrachte nota's.

was verkregen; tot een goed begrip van de onderwerpelijke ingewikkelde vraagstukken had een en ander in hoge mate bijgedragen. Voor de leden, hier aan het woord, hadden de bedoelde uiteenzettingen een overtuigend karakter, daar hun was gebleken, — zulks wilden zij uitdrukkelijk, zij het deels bij herhaling stellen — dat aan de verschillende aspecten van de ter sprake komende problematiek (zij dachten hierbij aan het energiebeleid, aan de opleiding van deskundigen en aan de zorg voor de volksgezondheid) op een gecoördineerde en harmonische wijze aandacht was geschonken; zij waren bereid hun vertrouwen erover te uiten, dat dit ook aldus in de toekomst het geval zal zijn.

HOOFDSTUK I

Algemene beschouwingen, de kernenergie betreffende; energievoorziening

§ 1. De Nota en de Aanvullende Nota c.a.

Vele leden brachten in herinnering, dat het nu reeds meer dan vijf jaren geleden is, dat de eerste nota inzake de kernenergie werd aangeboden aan de Staten-Generaal. Zij merkten op, dat uit het gebeuren, dat had plaatsgevonden tussen de datum van die aanbieding en het huidige tijdstip menige wijze les kan worden getrokken. In dit verband wilden zij er opnieuw de aandacht op vestigen (zie o.m. *Handelingen*, blz. 3129, linkerkolom), dat amper vijf jaren geleden een sombere verwachting ten aanzien van de toekomstige Nederlandse energievoorziening overheerste. Uit dien hoofde was de Regering destijds van mening, zo memoreerden deze leden, dat zeer spoedig de elektriciteitsproductie door middel van kernenergiecentrales zou moeten plaatsvinden (zie o.m. stuk 4727, nr. 2, blz. 3, linkerkolom e.v.). Sedert die tijd had men kunnen beleven, aldus brachten deze leden voorts in herinnering, dat de laatste werkzaamheden aan de Staatsmijn Beatrix werden gestaakt en dat enorme aardgasvoorraden werden aangeboord; in dit verband was het de het woord voerende leden niet ontgaan, dat o.m. ter gelegenheid van de beraadslaging aan de overzijde van het Binnenhof over de Nota inzake het aardgas (6767) Minister de Pous zich niet zeer positief had uitgelaten over de vraag, of het wel aantrekkelijk is aardgas ter beschikking te stellen van de elektriciteitscentrales (zie *Handelingen* dezer zitting, blz. 3031, linkerkolom; voorts de aardgasnota, blz. 6, rechterkolom).

In samenhang met hun vorenweergegeven overwegingen meenden de hier aan het woord zijnde leden — zonder overigens te kort te willen doen aan de waardering, welke in het algemeen de werkzaamheden van het Centraal Planbureau verdienen — op grond van de door hen geschetste gang van zaken te moeten concluderen, dat het nog geenszins mogelijk is enigermate betrouwbare lange termijnprognoses te geven. Intussen interesseerde het deze leden, in het kader van deze materie nog een nadere informatie van de Minister van Economische Zaken te erlangen. Het had nl. hun aandacht getrokken, dat deze bewindsman ter gelegenheid van de openbare discussie in de Tweede Kamer o.m. had opgemerkt: „Het lijkt immers geen twijfel, dat de kernenergie op langere termijn noodzakelijk is om de steeds groeiende energiebehoefte te bevredigen” (*Handelingen* blz. 3129, linkerkolom). Ook na te hebben kennis genomen van hetgeen de bewindsman bij de bedoelde gelegenheid in het vervolg van zijn betoog ter zake approximatief als zijn verwachting had geuit (*Handelingen* blz. 3137, linkerkolom) zouden deze leden nu gaarne meer nauwkeurig vernemen, aan welke termijn de Minister in dit verband had gedacht. Het kwam hun nl. voorshands voor — en zij verloren hierbij geenszins uit het oog 's Ministers in het voorgaande ter sprake gebrachte uitlating tijdens het aardgasdebat in de Tweede Kamer — dat, gelet op de verrassend grote vondsten o.m. voor wat betreft aardgas in binnen- en buitenland, in de toekomst binnen een overzienbare periode geen reële behoefte aan kernenergiecentrales te verwachten is.

Tot hun leedwezen meenden vele andere leden — in herinnering brengende het in de inleiding van dit verslag nopens de samenhang dezer materie met de toekomstige ontwikkeling ter

zake gestelde — te moeten afleiden uit hetgeen tot dusverre was bekend geworden op het stuk van de projecten, betrekking hebbende op kernenergiecentrales (zij dachten hierbij aan centrales in bedrijf, aan die in uitvoering en ook aan die in voorbereiding) dat wat Nederland betreft er op dit gebied een achterstand bestaat. Hun oordeel over de ter zake van de ontwikkeling op kernenergetisch gebied te bevorderen gang van zaken week, zo voegden zij aan het vorenstaande toe, dus af van dat van de leden, vóór hen aan het woord. Hierbij hadden zij in de eerste plaats op het oog het tijdstip, waarop de eerste kernenergiecentrale in ons land zal werken, en in de tweede plaats stelden zij, dat de beslissing over het vermogen van de nieuw te bouwen kernenergiecentrale door de besluiten, welke in andere landen op dit stuk zijn genomen, reeds is achterhaald.

Wat het in de eerste plaats als hun kritiek naar voren gebrachte — dus de vertraging ter zake van het tot stand komen van kernenergiecentrales — betreft, gingen deze leden nader in op het voornemen tot het stichten van een experimenteelcentrale van 50 megawatt. Het had hun aandacht getrokken, dat Minister De Pous bij de openbare discussie in de Tweede Kamer als datum van gereedkomen ervan het jaar 1967 had genoemd (*Handelingen* blz. 3138, rechterkolom). Dit gaf hun aanleiding erop te wijzen, dat het gevolg hiervan zal zijn, dat enig werkelijk aandeel van de kernenergie in de Nederlandse elektriciteitsvoorziening niet vóór 1975 is te voorzien. Indien men immers na de bedoelde datum van gereedkomen nog enige tijd de te verwachten ervaringen wil opdoen alvorens tot nieuwe beslissingen te dezen over te gaan, zullen de eventuele volgende bestellingen pas tegen 1970 kunnen plaatsvinden. Die gang van zaken zou, zo vreesden zij, wel volledig in strijd komen met hetgeen in de Nota o.m. was gesteld (blz. 7, rechterkolom) nl.: „Uitvoering van het Nederlandse plan zou tot gevolg hebben, dat de kernenergie in 1975 voor bijna 15 pct. in de totale behoefte aan energie zou voorzien”. Het tijdvak tussen 1970 en 1975 zal immers stellig te klein blijken om dit doel te bereiken. Nu was het deze leden ook niet ontgaan, dat de Minister van Economische Zaken bij zijn uiteenzettingen ter gelegenheid van de openbare gedachtenwisseling in de Tweede Kamer, ingaande op de hem gestelde vraag, nl. welke plaats de kernenergie op dit moment inneemt, o.m. had opgemerkt: „Het is duidelijk, dat de hoog gestemde verwachtingen, die we enkele jaren hadden, niet verwezenlijkt zijn”. (*Handelingen* blz. 3129, linkerkolom). Intussen achten deze leden eveneens van groot belang de uitlating van de bewindsman bij het debat in de Tweede Kamer aangaande de Nota inzake het aardgas (6767), waarbij hij zich — gelijk reeds van andere zijde in dit verslag was in herinnering gebracht — aarzelend had uitgelaten over een gebruik van aardgas t.b.v. de elektriciteitsvoorziening (*Handelingen* Tweede Kamer dezer zitting, blz. 3031, linkerkolom). Een en ander gaf hun aanleiding tot het stellen van de vraag, — en deze informatie wilden zij gaarne ontvangen ter aanvulling van het in dit verband reeds door vele leden verzochte antwoord — welke op grond van de hem bekende gegevens thans de verwachting van deze Minister is t.a.v. ten 1ste het totale energieverbruik in Nederland in 1975 en van ten 2de het aandeel van de kernenergie daarin.

Het te voren in de tweede plaats als punt van kritiek te dezen, door de aan het woord zijnde leden geuite — nl. het reeds achterhaald zijn van de genomen beslissing ter zake van de te bouwen kernenergiecentrale — gaf hun aanleiding tot het volgende.

Wat dit facet dezer aangelegenheid betreft hadden deze leden terdege kennis genomen van hetgeen de Minister van Economische Zaken dienaangaande bij het meerbedoelde debat in de Tweede Kamer had uiteengezet (*Handelingen* blz. 3136, rechterkolom en 3137, rechterkolom). In het bijzonder was het hun opgevallen, dat deze bewindsman te dezen had verklaard: „In het kader van deze voorbereidingen past onder meer de bouw van een 50 megawatt kernenergiecentrale, welke gelegenheid geeft om kennis en ervaring op te doen. En zulks in nagenoeg dezelfde mate als mogelijk zou zijn geweest met een

150 megawatt-centrale, tot de bouw waartoe de S.E.P. destijds terecht niet besloten heeft" (*Handelingen* blz. 3137, rechterkolom). Deze leden waren intussen, zo adstrueerden zij hun eerder in deze alinea weergegeven gedachten te dezen, van mening — zulks dus in tegenstelling tot 's Ministers opvatting ter zake —, dat de wetenschap, welke men kan verkrijgen door het bouwen van en het werken met een 50 megawatt-centrale reeds kon worden verkregen uit voorbeelden, elders ter beschikking. Uit alle deze leden bekende gegevens was hun gebleken, dat slechts bij een ontwerpen van een kernenergie-centrale van ongeveer 500 megawatt ontwikkelingen te verwachten zouden zijn, welke tot de kennis van het hier ter sprake komende gebied vruchtbaar zouden kunnen bijdragen.

Deze leden brachten als hun mening naar voren — concluderende op grond van het tevoren in dit gedeelte van het verslag door hen als twee punten van critiek te berde gebracht —, dat de omstandigheid, dat Nederland eerst was achtergebleven in decisievermogen te dezen en dat vervolgens ons land ter zake een in wezen reeds achterhaalde beslissing had genomen, niet strekte ten voordele van de Nederlandse positie in internationaal opzicht. Het door hen bedoelde, in ons land te constateren, gebrek aan voldoende daadkracht op dit gebied, weten deze leden aan de huns inziens veel te geringe omvang van activiteiten van de centrale overheid ter zake. De achterstand was mede veroorzaakt, zo wilden zij opnieuw (zie *Handelingen* blz. 3110, linkerkolom e.v. en 3112, rechterkolom e.v.), in herinnering brengen door de in verschillende opzichten van misère getuigende historie van het Reactor Centrum Nederland en voorts door de versnippering, welke bestaat op het gebied van de Nederlandse elektriciteitsproductie.

Aan de problematiek, verband houdende met het laatstbedoelde onderdeel van de energievoorziening, hetwelk reeds sedert geruime tijd hun aandacht had, wilden deze leden in het kader van dit verslag — ook na hetgeen min of meer terzijde dienaangaande bij het debat aan de overzijde van het Binnenhof was opgemerkt (zie o.m. *Handelingen*, blz. 3148 rechterkolom e.v., alsmede 3152 linkerkolom) — nog enkele beschouwingen wijden. Gelet op de toekomstige grote belangen, welke hier op het spel staan, vroegen zij zich hierbij af, of de tijd niet gekomen is om te trachten tot een andere structuur m.b.t. de elektriciteitsproductie in ons land te geraken. Enkele uitspraken van de Minister van Economische Zaken bij de openbare discussie aan de overzijde van het Binnenhof, op deze kwestie betrekking hebbende, gaven hun mede aanleiding de laatstbedoelde, door hen opgeworpen vraag voorshands bevestigend te beantwoorden (zie *Handelingen*, blz. 3136, rechterkolom, tweede volle alinea). Nederland staat, zo memoreerden zij, voor belangrijke beslissingen zowel ten aanzien van de kernenergie als ten aanzien van „versterking en uitbouw van het koppelnet" (*Handelingen* als voren). Deze omstandigheid had bij deze leden de overtuiging doen rijpen, dat het wenselijk is m.b.t. de elektriciteitsproductie één centrale beslissingsinstantie in het leven te roepen. Men zou dan — zo stelden zij zich een mogelijke gang van zaken te dezen voor — eerst alle elektriciteitproducerende bedrijven moeten inbrengen in één nieuw op te richten gemeenschappelijk bedrijf; vervolgens zou men ook het bestaande koppelnet alsmede de toekomstige kernenergiecentrales tot dit op te richten bedrijf moeten doen behoren. Het vorenstaande zou dan naar het oordeel van deze leden een reële mogelijkheid bieden voor het tot stand brengen van een centrale beslissingsinstantie als door hen te voren aangeduid. Door te handelen in de zin van het door hen ter sprake gebrachte zou men tot aanmerkelijke besparingen kunnen komen, waardoor men dan de beschikking zou verkrijgen over de gelden, nodig voor een uitbreiding van het onderzoekingswerk. Verder zou het van voordeel zijn, dat dan van uit één algemeen nationaal gezichtspunt aandacht zou kunnen worden geschonken aan de vraag, welke energiegrondstof (kolen, gas, olie of splijtstof) door de centrales gebruikt dient te worden.

Ter verduidelijking van hun in de vorige alinea weergegeven uiteenzettingen vestigden dezelfde leden er nog de aandacht op,

dat een concentratie voor wat betreft de zeggenschap over de de elektriciteitsproductie geenszins behoeft mede te brengen een concentratie m.b.t. de distributie van elektriciteit. In feite zou slechts, indien aan de door hen te dezen gedane suggestie gevolg zou worden gegeven, de nu t.a.v. het koppelnet en de op te richten atoomenergiecentrale voorgenomen concentratie (zie *Handelingen* blz. 3135, rechterkolom) mede gaan gelden voor de productie-eenheden. De leden, hier aan het woord, zouden gaarne van de Minister van Economische Zaken vernemen, of hij bereid is een zodanige — huns inziens uit de technische ontwikkeling volgende — toekomstige structuur van de Nederlandse elektriciteitsproductie, in overleg met de betrokken instanties, te bestuderen.

In het kader van hun beschouwingen over de ontwikkeling van de kernenergie repten dezelfde leden er voorts van, dat, behalve het vraagstuk van de oprichting van kernenergiecentrales met behulp van reactoren op basis van uranium-ertsen, internationaal ook aan de orde is de bouw van zgn. kweekreactoren en in samenhang daarmee de studie van de verrijkingprocessen. Uit hetgeen de Minister van Economische Zaken te dezen had medegedeeld tijdens het debat in de Tweede Kamer, hadden de aan het woord zijnde leden begrepen, dat over 3 à 4 jaren van „de grote projecten . . . het ultracentrifugeproject zodanig gevorderd (zou) kunnen zijn, dat de bouw van een proeffabriek voor de productie van verrijkt uranium zou kunnen worden overwogen" (*Handelingen* blz. 3138, rechterkolom). Op grond van deze mededeling wilden de hier het woord voerende leden de bewindsman vragen, zo mogelijk enig nader inzicht te verschaffen in de eventueel uit een en ander voortvloeiende economische consequenties voor de verdere toepassing van de kernenergie in ons land. Tot het stellen van deze vraag had hun o.m. aanleiding gegeven 's Ministers uitspraak bij dezelfde gelegenheid, nl.: „Alom is dan ook de overtuiging toegenomen, dat alleen dan de kernenergie in staat zal zijn, aan de steeds stijgende vraag naar energie te voldoen, indien de zogenaamde kweekreactoren in exploitatie kunnen worden genomen, dus reactoren, die tijdens hun werking andere splijtstoffen vormen". (*Handelingen* blz. 3133, rechterkolom).

Nog wilden deze leden aandacht ervoor vragen, dat — naast de kernsplijting — voor de toekomstige energievoorziening misschien ook het kernfusieproces van grote betekenis kan zijn. Kunnen, zo vroegen zij, wellicht (nadere) mededelingen worden gedaan over Nederlandse activiteiten — eventueel in samenwerking met andere landen — op dit gebied.

Enige leden verklaarden tot hun vreugde te hebben geconstateerd, dat naar het inzicht van de Regering (zie de nota, blz. 2, linkerkolom) de taak van de overheid zich op de ter sprake komende gebieden in het algemeen beperkt „tot het stimuleren, ondersteunen en coördineren van de activiteiten van de verschillende maatschappelijke groeperingen, alsmede waar nodig tot het stellen van regelen".

Voorts hadden de aan het woord zijnde leden er met instemming van kennis genomen — en hierbij sloten zij zich aan bij het reeds eerder in dit verslag te dezen opgemerkte —, dat de Regering reeds in haar eerste nota (zie blz. 6, linkerkolom e.v.) het vraagstuk van de ontwikkeling van de kernenergie had willen bezien bij het licht van het energiebeleid van de overheid in zijn totaliteit. Ook zij meenden te kunnen stellen, dat — wat er ook sedert het verschijnen van die nota voor wat betreft de verwachtingen, waarop men zich in 1957 baseerde, gewijzigd moge zijn — het bedoelde uitgangspunt ook nu nog als het juiste moet worden beschouwd, waarbij men zich dan vooral ten doel moet stellen, ook in de toekomst aan de industrie de nodige energie ter beschikking te kunnen verschaffen; de kernenergie is dus, zo concludeerden zij, één van de vormen van energie, welke hierbij ter sprake kunnen komen. Wat deze zienswijze betreft, kwam hun oordeel dus overeen met dat van de leden, vóór hen aan het woord.

Het vorenstaande gaf deze leden aanleiding om nogmaals bij de Regering aan te dringen over te gaan tot het instellen

van een Energieraad. Aan een zodanige raad zou, zo meenden zij, de (adviserende) taak moeten worden toevertrouwd om — lettende op de nationale behoefte aan energie thans en in de toekomst — af te wegen in welke mate de verschillende energiebronnen (conventionele en nucleaire) in het vervullen van die behoefte zullen moeten bijdragen. Die h.i. in te stellen raad zou dan bij zijn evenbedoelde overwegingen er tevens op moeten letten, dat men de onderscheidene bronnen behoort te benutten op een wijze, welke enerzijds een maximaal effect voor wat betreft de te verschaffen energie zal geven en welke anderzijds economisch verantwoord kan worden geacht. Zij zouden aan de instelling van een zodanige raad verre de voorkeur geven boven hetgeen tevoren door vele andere leden in dit verslag op het stuk van een mogelijke concentratie der elektriciteitsproductie was gesuggereerd.

Tot hun genoegen hadden deze leden er dan ook kennis van genomen, dat de Minister van Economische Zaken tijdens het openbare debat in de Tweede Kamer over de aardgasnota (6767) aangaande het eventuele instellen van een Energieraad een hoopgevender geluid had doen horen dan tot dusverre van hem ter zake was vernomen (*Handelingen* dezer zitting, blz. 3036, rechterkolom).

Wijders brachten dezelfde leden in herinnering, dat bij de discussie aan de overzijde van het Binnenhof de heer Janssen o.m. had opgemerkt: „Uitgaande van de gedachte dat die elektriciteitsvoorziening een provinciale of gemeentelijke, maar althans geen rijkszaak is, zou ik het weleens prettig vinden — ik neem aan, dat de S.E.P. daarover wel moet beschikken —, een kaart of een overzicht te krijgen, waarin tot uitdrukking komt de energiebehoefte en het energieaanbod van de bestaande centrales, b.v. voor de komende 15 jaar — men kan ook zeggen 10 of 20 jaar —, zodat wij kunnen zien waar straks de vraag zich zal ontwikkelen en waar dus ook het aanbod zal moeten worden gegeven” (*Handelingen*, blz. 3127, linkerkolom). De Minister van Economische Zaken had bij dezelfde gelegenheid dienaangaande opgemerkt: „Ik zal mij met de S.E.P. in verbinding stellen om na te gaan of aan de wens van de geachte afgevaardigde tegemoet kan worden gekomen” (*Handelingen*, blz. 3136, rechterkolom). Het vorenstaande gaf deze leden aanleiding te vragen, of de bewindsman te dezer zake reeds de door hem toegezegde stappen had gedaan en, zo ja, welk resultaat daarvan was verkregen.

Sommige leden wilden opnieuw wijzen op de noodzakelijkheid het probleem van de kernenergie, voor wat de onderscheidene facetten ervan betreft, los te maken uit de enigermate boven de normale maatschappelijke verhoudingen zwevende sfeer, waarin deze materie zich thans nog — ten minste in ons land — bevindt (zie te dezen o.m. *Handelingen*, blz. 3108, rechterkolom). Het vorenstaande leidde hen tot het stellen van de vraag, welke maatregelen de Regering meent te kunnen nemen, ten einde te geraken tot een popularisering van de kennis aangaande de kernenergie en haar toepassingen, welke immers voor de industriële ontwikkeling van ons land van zo uitermate groot belang kunnen zijn.

Naar het gevoelen van deze leden viel het tot op zekere hoogte te betreuren, dat de Nota, alsmede de later ter zake verschenen Aanvullende Nota slechts betrekking hebben op de ontwikkeling op dit stuk tot juli 1960. Het was deze leden overigens niet ontgaan, dat ook bij de openbare discussie aan gene zijde van het Binnenhof de Minister van Economische Zaken beschouwingen naar voren had gebracht aangaande de toekomst van de kernenergie (zie o.m. *Handelingen* blz. 3129, rechterkolom e.v.; 3133, rechterkolom e.v.; 3137, rechterkolom). Wat de praktische industriële toepassing van dit soort energie betreft, hadden die uiteenzettingen, aldus was deze leden opgevallen, meer speciaal betrekking gehad op de elektriciteitsvoorziening en op de scheepsvoortstuwing. De vraag was nu bij hen gerezen, of — afgezien van een bezigen voor onderwijsdoeleinden — ook op ander terrein een toepassing van deze vorm van energie te verwachten valt; zo ja, op welk? Men zou zich immers kunnen indenken, zo voegden de aan het woord zijnde leden ter adstructie aan de vorenweergegeven vraag toe, dat kernenergie ook in directe vorm — en dus niet langs de

weg van de elektriciteitsvoorziening — ten dienste van de industrie gesteld zou worden. Vallen dienaangaande wellicht reeds meer positieve mededelingen te doen, aldus informeerden zij.

Het vraagstuk van de invloed, welke de ontwikkeling m.b.t. de aardgasvondsten in verband met de onderwerpelijke materie wellicht zou kunnen hebben — reeds van andere zijden eerder in dit verslag ter sprake gebracht — hield ook de aan het woord zijnde leden bezig. Het had hun aandacht getrokken, dat bij het openbare debat in de Tweede Kamer (*Handelingen* blz. 3137, linkerkolom) de Minister van Economische Zaken op dit stuk o.m. had te kennen gegeven: „Of en in hoeverre de aardgasvoorraden te zijner tijd het tijdstip van de toepassing van de kernenergie zullen beïnvloeden, is op dit ogenblik evenmin duidelijk vast te stellen”. Die uitlating weerhield de aan het woord zijnde leden intussen er niet van te informeren, of het de Regering wellicht thans toch mogelijk zal zijn enig licht te doen schijnen op de toekomstige verhouding tussen de energievoorziening, welke mogelijk wordt door de ontwikkeling m.b.t. de aardgasvondsten binnen en wellicht ook door die juist buiten onze grenzen enerzijds en door de ontwikkeling, waartoe de kernenergie de mogelijkheid biedt anderzijds.

Dezelfde leden wilden te dezer plaatse — ten dele vooruitlopende op hetgeen zij verder in dit verslag nog wilden opmerken aangaande het internationale aspect der onderhavige materie — ter sprake brengen de persconferentie, welke het Nederlandse lid van de Euratom-Commissie, de heer Sassen, onlangs, naar hun bekend was, te 's-Gravenhage had gehouden (zie o.m. het dagblad „de Volkskrant”, editie van 11 december jl.). De heer Sassen had, aldus vervolgens deze leden, bij de bedoelde gelegenheid mede enkele prognoses gegeven m.b.t. de ontwikkeling van de kosten van de door kernenergiecentrales geproduceerde elektriciteit. Zij hadden voorshands de indruk, dat de ter sprake gebrachte uiteenzettingen van de heer Sassen niet geheel congruent waren — al gaat het te dezen wellicht slechts om een nuanceverschil — met hetgeen de Minister van Economische Zaken bij het debat in de Tweede Kamer op dit stuk als toekomstverwachting had geuit (zie *Handelingen* blz. 3136, rechterkolom e.v.). Indien de voorspellingen ter zake van de heer Sassen ook naar het oordeel der Regering bij nader inzien op de meest juiste veronderstellingen ter zake zouden berusten, dan dienen, aldus deze leden, de bestaande elektriciteitscentrales met een en ander reeds nu bij de te volgen investeringspolitiek terdege rekening te houden. In dat geval zouden zij een deel van de kritiek van vele andere leden, eerder in deze paragraaf weergegeven, wel enigszins gegrond achten. Welk standpunt neemt de Regering in, zo vroegen deze leden, ten opzichte van de door de heer Sassen ontwikkelde denkbeelden te dezen? Ook wilden zij vragen, of de Regering bereid is aangaande haar oordeel op dit stuk de exploitanten van de met „conventionele energie” gedreven centrales in te lichten.

§ 2. De Opleidingsnota c.a.

Enige leden, die eerder in dit verslag in algemene zin hun tevredenheid hadden geuit over de gecoördineerde wijze, waarop de Regering aandacht had besteed aan de kernenergievraagstukken, wilden intussen niet nalaten te dezer zake nog aan een bijzondere kwestie aandacht te wijden. Deze leden hadden met grote belangstelling kennis genomen van de zeer uitvoerige uiteenzettingen van de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen bij de openbare discussie in de Tweede Kamer aangaande het werk, dat de Wetenschappelijke Raad voor de Kernenergie zal wachten. Intussen was hun nog niet geheel duidelijk, hoe tussen een aantal instellingen in dit kader werkzaam de coördinatie bewerkstelligd zal worden. Hierbij brachten zij ter sprake het Radiobiologisch Instituut te Rijswijk (zie *Handelingen* blz. 3145, rechterkolom), verder de zgn. Barn-reactor (dus de Biologisch-Agrarische Reactor Nederland) en wijders het Instituut voor Plasmafysica van de F.O.M. (zie *Handelingen* blz. 3129, rechterkolom). Te dezer zake gingen nl. ook deze leden ervan uit, dat het voor de bevordering van de Nederlandse werkzaamheden op kernenergetisch gebied van belang zal zijn, een zo nauw mogelijke samenwerking tot stand te brengen van de instituten, in de eerste plaats de opleiding te

dezen ten doel hebbende, met die, werkzaam b.v. op pathologisch en biologisch terrein, waarbij zij verder ook dachten aan de inrichtingen, zich bezighoudende met fundamenteel onderzoek inzake radioactieve en ioniserende stralingen. Slechts door middel van een zodanige samenwerking zal het immers mogelijk zijn doublures te vermijden en de kosten van een en ander zo laag mogelijk te houden.

Voorts wilden dezelfde leden gaarne nader worden geïnformeerd over de vraag, welk onderzoekswerk thans wordt verricht in ons land ten einde de invloed van radioactieve stoffen en van ioniserende stralen op de mens en voorts op fauna en flora na te gaan.

De hier aan het woord zijnde leden hadden tot hun teleurstelling vernomen (zie *Handelingen* blz. 3140, linkerkolom), dat in het interuniversitaire Instituut voor Radiopathologie en Stralenbescherming te Leiden — een instituut dat „met veel succes reeds een aantal artsen en andere deskundigen heeft afgeleverd, die een speciale opleiding op deze gebieden hebben ontvangen” (*Handelingen* als voren) — nog één hogeschool of universiteit niet deelneemt. Zij zouden het op prijs stellen hieromtrent nader nauwkeurig te worden ingelicht en daarbij ook de reden van het bedoelde zich afzijdig houden te vernemen.

Vervolgens vroegen deze leden nog, of de Regering bereid is de noodzakelijkheid van het geven van onderwijs in de nucleaire geneeskunde aan de Nederlandse universiteiten in overweging te nemen.

De Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen had ter gelegenheid van het openbare debat in de Tweede Kamer, zo memoreerden vele andere leden, medegedeeld (*Handelingen* blz. 3140, linkerkolom), dat een kleine reactor van het zgn. Argonauttype door het R.C.N. was ontworpen; een reactor van dit type, genaamd „Athene” zal, aldus voorts bij dezelfde gelegenheid deze bewindsman, aan de Technische Hogeschool te Eindhoven worden geleverd. Is het bedoelde ontwerp, zo vroegen de hier aan het woord zijnde leden, van zodanige aard, dat daarop (dan wel op onderdelen ervan) octrooi zou kunnen worden verleend? Indien de vorenweergegeven vraag bevestigend zou worden beantwoord, is dan ook inderdaad, aldus vroegen dezelfde leden vervolgens, octrooi aangevraagd? Verder interesseerde het hun te vernemen, of het ontwerp ook aan buitenlandse instituten kan worden geleverd en zo ja, of daartoe pogingen waren gedaan.

§ 3. Internationale aspecten van de kernenergie e.a.

Enige leden achtten het internationale alsmede het boven-nationale aspect van de in dit kader ter sprake komende vraagstukken van groot belang. Zij dachten hierbij o.m. aan hetgeen op dit stuk geschiedt in het verband van Euratom, en verder in dat van de O.E.S.O. alsmede wijders in het kader van de internationale conventies inzake de volksgezondheid. Zij stelden, dat hetgeen in nationaal verband geschiedt zich zal moeten richten naar hetgeen o.m. in het verband van de vorenbedoelde organisaties tot stand wordt gebracht; hierbij kunnen dan tevens internationale politieke vraagstukken in het geding zijn.

Mede en in het bijzonder in connectie met het in de vorige alinea te berde gebrachte wilden de aan het woord zijnde leden een aantal vragen stellen, alsmede i.v.m. die vragen enkele toelichtende opmerkingen maken, nl.:

1. Is het waar, dat Nederland ter zake van de toepassing van de basisnormen, bedoeld in de artikelen 30 en 33 van het Euratom-Verdrag — zie te dezen o.m. het Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen, tweede jaargang, nr. 11 (20 februari 1959), waarin zijn opgenomen richtlijnen tot vaststelling van de basisnormen voor de bescherming van de gezondheid der bevolking en der werknemers tegen de aan ioniserende stralingen verbonden gevaren — nog niet eenzelfde peil heeft bereikt, als bijv. — en wel reeds sedert enige jaren — in de Bondsrepubliek Duitsland het geval is?

2. Welke maatregelen heeft de Regering genomen ter zake van de toepassing van de regelingen, vervat in een aantal verordeningen, vastgesteld op grond van het bepaalde in hoofdstuk VII (veiligheidscontrole) van het Euratom-Verdrag, te weten:

a) in Verordening nr. 7, waarbij de fundamentele technische kenmerken zijn vastgesteld, die voor elke installatie aan de Euratomcommissie moeten worden medegedeeld;

b) in Verordening nr. 8, betreffende de rekening en verantwoording aan de bedoelde Commissie;

c) in Verordening nr. 9, waarbij o.m. het gehalte van de ertsen is vastgesteld?

3. Heeft de Regering reeds rekening gehouden met de inhoud van een — naar deze leden bekend was, onlangs verschenen — document van de Euratomcommissie, betrekking hebbende op de algemene inrichting van de controle op de omgevingsradioactiviteit?

4. Hebben de resultaten van de in 1960 in opdracht van Euratom verrichte metingen de Regering aanleiding gegeven tot het nemen van maatregelen? Deze vraag stelden de aan het woord zijnde leden teneinde enige aanvulling te krijgen op hetgeen ter zake door de Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid bij het debat in de Tweede Kamer was opgemerkt (*Handelingen* blz. 3145, linkerkolom).

5. Heeft de Regering voldoende maatregelen genomen voor het standaardiseren van de te dezer zake te gebruiken meetapparaten? Zo ja, welke maatregelen?

6. Heeft de Regering — hieromtrent zouden deze leden gaarne uitvoerig ingelicht worden — voor wat betreft dit standaardiseren reeds voldoende contact gehad met de nationale industrieën, zodat op dit stuk de technische vooruitgang gewaarborgd is? Raakt ons land hier niet ten achter bij de ons omringende landen?

Met belangstelling hadden sommige leden kennis genomen van het memorandum betreffende het energiebeleid, dat de executieven der drie Gemeenschappen van „de Zes” op 25 juni 1962 het licht hadden doen zien. De leden, hier aan het woord, brachten in herinnering, dat in het bedoelde memorandum voor wat betreft de kernenergie voorstellen waren gedaan, bij welke het tot dusverre door Euratom gevoerde, h.i. in wezen liberale, beleid ook voor de toekomst tot richtsnoer was gesteld. Met dit beginsel konden deze leden zich zeer wel verenigen; zij voegden hieraan toe, dat juist op kernenergetisch gebied een brede visie aangaande de in de toekomst noodzakelijke ontwikkeling een vereiste is. De toepassing van de kernenergie zal — en in dit opzicht beaamden zij gaarne de juistheid van het standpunt van de Minister van Economische Zaken op dit stuk (zie *Handelingen*, blz. 3133, rechterkolom e.v.) — slechts dan tot ontwikkeling kunnen komen, indien de hier rijzende problemen internationaal zo ruim mogelijk worden gezien. Hoe staan, zo vroegen zij, de Verenigde Staten van Amerika en Groot-Brittannië ten opzichte van de in het vorenstaande weergegeven opvatting?

Vele andere leden brachten in herinnering, dat zij reeds eerder in dit verslag in ander verband aandacht aan de internationale aspecten der onderhavige materie hadden geschonken.

HOOFDSTUK II

Het wetsontwerp

§ 1. Algemene opmerkingen over de voorgestelde regeling

Een zeer groot aantal leden was van mening, dat de regeling, in het onderhavige wetsontwerp vervat, na de indiening van het ontwerp bij de Tweede Kamer in belangrijke mate was verbeterd. Deze leden verheugden zich hierbij in het bijzonder erover, dat in het voorstel, gelijk dit nu aan het oordeel dezer Kamer is voorgelegd, een structuur in overweging wordt gegeven, welke een onafhankelijke advisering mogelijk maakt.

Gelet op de gedetailleerde behandeling, welke het wetsontwerp in de Tweede Kamer had verkregen, zagen velen van de leden, hier aan het woord, geen aanleiding te dezer zake verder in bijzonderheden te treden en zij wilden dan ook ermede volstaan te verklaren, dat zij het ontwerp bereid waren te aanvaarden.

Verscheidenen van de in de aanvang van deze paragraaf aan het woord zijnde leden — die overigens ook hunnerzijds bereid waren het voorstel te aanvaarden — wilden nochtans ter zake in dit hoofdstuk van het verslag wel enige nadere aandacht aan de voorgestelde regeling besteden.

De leden, hier aan het woord, hadden met belangstelling kennis genomen van hetgeen in de memorie van antwoord nopens het ontwerp c.a. (blz. 6, linkerkolom) was opgemerkt aangaande een eventuele verbinding, te leggen tussen de in de onderhavige regeling behandelde materie en de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie. Wat dit betreft bleven zij het onjuist achten, dat de Sociaal-Economische Raad niet was gehoord over het ontwerp. Dit ontwerp regelt immers ongetwijfeld mede een belangrijke aangelegenheid van sociaal-economische aard. Zij stelden zich voor, in het vervolg van dit verslag met het vorenstaande verband houdende beschouwingen te berde te zullen brengen.

Enige leden waren van mening, dat de thans aan het oordeel van de Kamer voorgelegde regeling beschouwd moet worden als een „kaderwet”; indien dit ontwerp het *Staatsblad* zal hebben bereikt, zal de Regering aan deze regeling — en huns inziens terecht — de bevoegdheden kunnen ontlenen om snel (en door de wijze waarop in de advisering zal worden voorzien tevens weloverwogen) op de onderscheidene ter sprake komende gebieden de gepaste maatregelen te nemen. Ter astructie van hun standpunt te dezen merkten de aan het woord zijnde leden nog op, dat zij, voor wat de onderhavige materie betreft, geen bezwaar koesteren tegen een delegatie van bevoegdheden aan de centrale Overheid, zulks mede omdat het hier gaat om een zaak, welke zich toch nog steeds als het ware in statu nascendi bevindt.

Vele andere leden brachten in herinnering, dat het wetsontwerp reeds bijna drie jaren geleden bij de Tweede Kamer was ingediend. Het had ook hun aandacht getrokken, dat bij de behandeling van de voorgestelde regeling aan de overzijde van het Binnenhof een groot aantal wijzigingen erin waren aangebracht, welke zonder twijfel — in zoverre konden zij dus instemmen met hetgeen van verschillende zijden eerder in deze paragraaf was opgemerkt ter zake — het ontwerp iets eenvoudiger van opzet hadden gemaakt dan het oorspronkelijk was. Intussen bleven zij ook nu nog een aantal ernstige bezwaren tegen het voorstel koesteren.

Onder meer vreesden de hier het woord voerende leden in de praktijk vooral moeilijkheden, doordat voor vrijwel alle belangrijke kwesties op het onderhavige terrein, na totstandkoming der wet, overeenstemming vóóraf van twee of meer Ministers noodzakelijk zal zijn. De uiteenzettingen dienaangaande van regeringszijde (zie o.m. memorie van antwoord blz. 4, linkerkolom e.v. alsmede *Handelingen* blz. 3130, rechterkolom e.v.) hadden hun bezwaren te dezen niet kunnen wegnemen. De omstandigheid immers, dat er voor deze kwesties een commissie voor, aan de ministeriële beslissingen ter zake vóórfgaand, ambtelijk overleg zal worden ingeschakeld, behoeft niet zonder meer te betekenen, dat de benodigde overeenstemming tussen de betrokken bewindslieden sneller zal worden verkregen.

Verder beschouwden deze leden — en zulks dus in tegenstelling tot enigen, vóór hen aan het woord — het ook als een bezwaar, dat in het wetsontwerp op geen enkele wijze iets naders is aangegeven ter zake van de uitvoering van de wet. Er komt, zo brachten zij in herinnering, een vergunningen- en aangiftesysteem, dat ook zij te dezen als noodzakelijk beschouwden. Intussen is — en hierop richtte zich hun kritiek — nog niets bekend aangaande de inhoud van de algemene maatregelen van bestuur, aan welke het aan het oordeel van de Kamer voorgelegde voorstel vrijwel alles te regelen wil overlaten. Ook na hetgeen van regeringszijde ter gelegenheid van de openbare discussie in de Tweede Kamer op dit stuk was medegedeeld (zie *Handelingen* blz. 3132, rechterkolom en 3147, linkerkolom) zouden deze leden het op prijs stellen nader te worden geïnformeerd aangaande het stadium

van voorbereiding, waarin zich de bedoelde uitvoeringsmaatregelen bevinden. In het gedeelte van dit verslag, gewijd aan hoofdstuk II van het ontwerp, betrekking hebbende op de advisering, wilden deze leden nog enkele met het vorenstaande verband houdende opmerkingen maken.

§ 2. De advisering

Verscheidene leden, dezelfde, die eerder in dit verslag hadden te kennen gegeven het onjuist te achten, dat de S.E.R. aangaande de onderwerpelijke regeling niet was gehoord, uitten ook kritiek erop, dat in hoofdstuk II van het ontwerp geen enkel verband is gelegd tussen de Centrale Raad voor de Kernenergie en de Sociaal-Economische Raad. Huns erachtens zou er minstens evenveel aanleiding hebben bestaan om de S.E.R. bij de samenstelling van deze Centrale Raad te betrekken als zulks het geval was geweest met betrekking tot de Gezondheidsraad, tot de Nederlandse Organisatie voor Zuiver Wetenschappelijk Onderzoek en tot de Nederlandse Centrale Organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek. Zij vestigden er in dit verband de aandacht op, dat de S.E.R. toch reeds met de in het ontwerp geregelde materie bemoeienis heeft gehad, o.m. door zijn advies inzake een voortontwerp Veiligheidsbesluit Ioniserende Stralen, in 1955 uitgebracht aan de toenmalige Staatssecretaris van Sociale Zaken. Voorts is onmiskenbaar, zo betoogden deze leden verder, de mogelijke betekenis van de atoomenergie voor het economische leven.

Dezelfde leden brachten in herinnering, dat bij de discussie in de Tweede Kamer de Minister van Economische Zaken had verklaard het te zullen toejuichen, indien de Centrale Raad jaarlijks een verslag zal uitbrengen over zijn werkzaamheden. Dit verslag zou dan, aldus vervolgde deze bewindsman zijn betoog ter zake bij dezelfde gelegenheid (*Handelingen* blz. 3132, rechterkolom) met de opmerkingen van „de drie Ministers, die de wet ondertekend hebben” „aan de betrokken kamercommissie” worden overgelegd. Zij constateerden, dat nu weliswaar inderdaad bij vierde Nota van Wijziging (stuk nr. 12) in de wet — en wel door toevoeging van een nieuw derde lid aan artikel 2 van het ontwerp — een bepaling is opgenomen, voorschrijvende dat de Centrale Raad „jaarlijks aan Onze Ministers van Economische Zaken, van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en van Sociale Zaken en Volksgezondheid verslag uit (brengt) over zijn werkzaamheden”, doch dat daarmee nog niet volledig is voldaan aan hetgeen Minister De Pous bij de vorenbedoelde gelegenheid had toegezegd. Immers, het overleggen van het bedoelde verslag van de Centrale Raad door de Regering aan de Staten-Generaal is niet uitdrukkelijk voorgeschreven. Mag worden aangenomen, zo vroegen de aan het woord zijnde leden, dat nochtans in de praktijk zal worden gehandeld op een wijze, als de betrokken bewindsman blijkens zijn tevoren in deze alinea ter sprake gebrachte uitlatingen voor ogen stond? Deze leden verklaarden zulks te zullen toejuichen.

Vele andere leden was het opgevallen, dat, ook indien de voorgestelde regeling het *Staatsblad* zal bereiken, ingevolge artikel 89 van het ontwerp voorlopig uitsluitend hoofdstuk II ervan in werking zal treden. Zij memoreerden, dat dit hoofdstuk alleen betrekking heeft op de organisatie van de adviserende instanties, in welk verband zij noemden: de Centrale Raad voor de Kernenergie, de Industriële Raad voor de Kernenergie, de Wetenschappelijke Raad voor de Kernenergie en de Gezondheidsraad. Wanneer zullen de bedoelde adviserende instanties (voor zover zij nieuw moeten worden ingesteld) tot stand kunnen zijn gekomen, zo vroegen deze leden. Heeft de Regering reeds enig inzicht ter zake van de vraag, wanneer die raden met hun werk een aanvang kunnen maken?

Voorts wilden dezelfde leden — in aansluiting aan hetgeen zij reeds eerder in dit verslag aangaande de totstandkoming van de verschillende te dezen noodzakelijke algemene maatregelen van bestuur hadden te berde gebracht — gaarne vernemen, hoe lange tijd de Regering noodzakelijk acht voor het uitbrengen van adviezen door de eerderbedoelde instanties m.b.t. de nader vast te stellen regelingen, o.m. de regeling, bedoeld in artikel 14 van het ontwerp en voorts m.b.t. de mate-

rie, waarnaar wordt verwezen in de artikelen 26, lid 1, onder a en c en 35, lid 1 onder b en c.

Tot het te berde brengen van het in de vorige alinea weergegevene waren de aan het woord zijnde leden mede gekomen in verband met het gestelde in de laatste volle alinea op blz. 11, rechterkolom (onder punt 13) van het verslag van het mondeling overleg aangaande dit wetsontwerp c.a., waarin zij tot hun leedwezen zelfs enige aarzeling meenden te moeten bespeuren aangaande de vraag, of op het ogenblik, dat Euratom de technische bedrijfsvoering van de Hoge Flux Reactor te Petten zal hebben overgenomen, de Kernenergiewet in haar geheel al in werking zal zijn getreden.

Vervolgens schonken de leden, hier aan het woord, aandacht aan het bepaalde in de artikelen 5, 7 en 10 van het ontwerp. Zij hadden met belangstelling kennis genomen van de beschouwingen, welke de Regering had gewijd aan de onderlinge verhouding — zoals zij zich die gedacht heeft — van de Centrale Raad voor de Kernenergie enerzijds (artikel 2) en o.m. de Industriële Raad (artikel 7), alsmede de Wetenschappelijke Raad (artikel 10) anderzijds (zie o.m. memorie van antwoord nopens dit wetsontwerp blz. 5, rechterkolom, e.v. en voorts *Handelingen* blz. 3131, rechterkolom, e.v.). Uit deze uiteenzettingen hadden zij begrepen, dat er tot op zekere hoogte een „personele unie” tot stand zal komen tussen — afgezien van andere instellingen — de Centrale Raad en de andere vorenbedoelde raden. Toch wilden zij de vraag stellen, of — ondanks de gelegenheid tot een zeker overleg, welke de bedoelde „personele unie” wel zal geven — de bepaling, neergelegd in artikel 5, lid 1, van het ontwerp, luidende: „De Centrale Raad kan voor bepaalde aangelegenheden commissies instellen. Hij benoemt de leden daarvan” niet aanleiding kan geven tot conflicten van de Centrale Raad met de in de artikelen 7 en 10 bedoelde raden. In dit verband zouden zij het waarden nader (zie *Handelingen* als voren) uitvoerig er over te worden geïnformeerd, waarom in het voorstel te dezen niet is volstaan met een regeling, houdende het instellen van één raad.

Ter verduidelijking van hun weergegeven vraag merkten de aan het woord zijnde leden op, dat in een opzet te dezer zake, als door hen bedoeld, het instellen van de adviserende instanties, thans aangeduid als Industriële Raad voor de Kernenergie en als Wetenschappelijke Raad voor de Kernenergie aan de raad (in de zin van het in de vorige alinea gestelde) had kunnen worden overgelaten. Aan het vorenstaande voegden deze leden toe, dat h.i. de wetenschappelijke en de industriële aspecten van al wat met de kernenergie samenhangt, onderling vele raakvlakken hebben. Mede om deze reden zou h.i., zo wilden zij herhalen, de voorkeur hebben verdiend het in het leven roepen van één raad te dezer, welke bevoegd zou zijn geweest de behandeling van problemen te delegeren aan door hem in te stellen vaste commissies (dan wel aan door hem te creëren commissies ad hoc), daar zulks tot een eenvoudiger constructie zou hebben geleid.

Het in de vorige alinea overwogene gaf de aan het woord zijnde leden nog aanleiding tot het stellen van de vraag, of in de Industriële Raad en in de Wetenschappelijke Raad — gedeeltelijk — dezelfde personen zullen dan wel kunnen worden benoemd.

Niet te ontkennen valt, zo vingen sommige leden hun betoog, in deze paragraaf weergegeven, aan, dat de in hoofdstuk II van het wetsontwerp aan het oordeel der Kamer voorgelegde regeling in algemene zin op zich zelf beschouwd een logisch geheel vormt. Wel bleven zij zich intussen afvragen, of de regeling — zelfs na de van andere zijden in deze paragraaf reeds ter sprake gebrachte vereenvoudigingen — niet nog te ingewikkeld, te „encombrant” is (zie in dezelfde geest *Handelingen* blz. 3108, rechterkolom, e.v.).

Het vorenstaande gaf de hier het woord voerende leden aanleiding de Regering te verzoeken zo mogelijk de Kamer een schematisch overzicht te verschaffen aangaande de organisatie op kernenergetisch gebied in andere landen, welke zich met deze materie bezighouden; hierbij dachten zij met name aan landen, die niet bij Euratom zijn aangesloten en in het bij-

zonder aan de Verenigde Staten van Amerika en aan Groot-Brittannië. Wat het laatstbedoelde land betreft zagen deze leden een speciale aanleiding tot het inwinnen van de door hen gevraagde informatie in de mededeling van de Minister van Economische Zaken bij het debat aan de overzijde van het Binnenhof, n.l., dat de toetreding van het Verenigd Koninkrijk tot Euratom nu te verwachten is (*Handelingen* blz. 3130, rechterkolom). Intussen hadden zij te dezer geenszins uit het oog verloren de omstandigheid, dat er bepaald aanleiding bestond in Nederland een enigszins andere opzet te dezer zake te bevorderen dan in de beide vorenbedoelde landen, gelijk Minister De Pous — h.i. dus terecht — had naar voren gebracht (zie *Handelingen* blz. 3131, linkerkolom).

Het had dezelfde leden getroffen — zo wilden zij mede in samenhang met hun eerder weergegeven opmerkingen, de organisatie van de advisering betreffende, stellen, e.e.a. gedeeltelijk in overeenstemming met de opvatting ter zake van vele andere leden eerder aan het woord —, dat enerzijds in het ontwerp wel de onderscheidene raden, aan welke te dezer een taak is toegedacht, zijn aangeduid, doch dat anderzijds (afgezien van de vertegenwoordiging in de Centrale Raad van o.m. de verschillende andere in dit hoofdstuk van het ontwerp genoemde raden) geen enkel zakelijk verband in de tot stand te brengen wettelijke regeling is neergelegd tussen de verschillende vorenbedoelde instanties; en wel, voor wat betreft de Industriële Raad, de Wetenschappelijke Raad en de Gezondheidsraad, ook onderling niet, zo voegden zij hieraan toe. Uit dien hoofde vreesden ook deze leden, dat uit de thans ten aanzien van de advisering tot stand te brengen regeling moeilijkheden zullen moeten voortvloeien, zulks mede gelet op het wetenschappelijke karakter van de leden der verschillende raden.

De leden — nog over het in de vorige alinea behandelde onderwerp aan het woord —, die hadden kennis genomen van hetgeen bij punt 4 van het verslag van het mondeling overleg aangaande dit wetsontwerp c.a. was medegedeeld m.b.t. de benoeming van een voorzitter van de Centrale Raad gaven als hun mening te kennen, dat de nu gekozen constructie op het stuk van de advisering slechts enige kans op een met goed resultaat werken biedt, indien die voorzitter een persoonlijkheid zal zijn, die aan wetenschappelijk inzicht de bekwaamheid paart krachtig en wijs leiding te geven aan de, naar te verwachten valt, zeker sterk genuanceerde inzichten aangaande de onderhavige materie.

§ 3. De aansprakelijkheid voor schade

Enige leden hadden nog aandacht besteed aan hetgeen bij de openbare discussie aan de overzijde van het Binnenhof was opgemerkt inzake het vraagstuk van de wettelijke aansprakelijkheid te dezer. Zij stelden er prijs op, ook na te hebben kennisgenomen van hetgeen ter zake bij die gelegenheid was uiteengezet door Minister de Pous (zie *Handelingen*, blz. 3132, rechterkolom e.v.), zo mogelijk nog nader hierover te worden geïnformeerd. Het was hun n.l. opgevallen, dat de bewindsman voor wat betreft de wettelijke aansprakelijkheid had gerept van „een aspect dat slechts zijdelings in de wet is geregeld” (*Handelingen* als voren). Toch schrijft, aldus deze leden, artikel 19 van het ontwerp dwingend voor om aan een vergunning „met inachtneming van de dienaangaande bij algemene maatregel van bestuur gestelde regelen” voorschriften te verbinden met het oog o.m. op: het zeker stellen van de betaling van de vergoeding, aan derden toekomende voor schade of letsel, hun toegebracht; de nakoming van internationale verplichtingen (zie artikel 19, lid 1, onder e en f).

De evenvermelde beschouwingen van de Minister van Economische Zaken hadden, zo meenden deze leden, uitsluitend betrekking op het gestelde in artikel 19, lid 1, onder f, dus op de te dezer tot stand te brengen internationale verplichtingen, op grond van welke dan voorwaarden bij een vergunningverlening zullen kunnen worden gesteld. Zij waren dus van oordeel, dat er wellicht aanleiding bestond tot het stellen van de vraag, wat van Nederlandse zijde verder (dus zelfstandig) gedaan wordt op het stuk van de kwestie van de wettelijke aansprakelijkheid op het gebied van de kernenergie. Over het

verzekeringsprobleem zouden zij in deze samenhang voorts nog iets naders willen vernemen.

Sommige leden zouden het eveneens waarderen, nadere informatie te verkrijgen aangaande de denkbeelden van de Regering met betrekking tot de regelingen, welke ten aanzien van de verzekering tegen gevolgen van de toepassing der kernenergie zullen moeten worden getroffen. Zij hadden met belangstelling en instemming gevolgd het betoog dienaangaande door enige leden, vóór hen in dit verslag aan het woord, geleverd. Aan het daar gestelde wilden zij nog, na te hebben kennis genomen van hetgeen de Minister van Economische Zaken ter zake had opgemerkt (zie *Handelingen* als voren), toevoegen, voorshands ook hunnerzijds van oordeel te zijn, dat op dit stuk waarschijnlijk niet zal kunnen worden volstaan met de risicodekking, voortvloeiende uit de normale, privaatrechtelijke overeenkomsten ter zake, aangezien zij verwachtten, dat eventuele gevallen van schade ver zullen uitgaan boven hetgeen een particuliere assuradeur als zekerheid kan bieden.

§ 4. *Het verwijderen der afvalstoffen*

Enige leden bleken zeer grote belangstelling te hebben voor hetgeen bij de behandeling van dit wetsontwerp en van de daarmee samenhangende nota's door de Tweede Kamer was te berde gebracht m.b.t. het in het kader van de beschouwingen aangaande de kernenergie rijzende vraagstuk van het verwijderen van afvalstoffen. In het bijzonder hadden zij kennis genomen van hetgeen te dezen was opgemerkt in stuk 4727, stuk nr. 4, blz. 26, linkerkolom (memorie van antwoord m.b.t. de Nota inzake de kernenergie), in het verslag van het mondeling overleg tevens eindverslag m.b.t. het wetsontwerp en tot de onderscheidene hiermede verband houdende nota's, bij punt 13 en voorts door de Minister van Economische Zaken bij het openbare debat in de Tweede Kamer (*Handelingen* blz. 3137, linkerkolom). Een en ander gaf hun aanleiding de bewindsman te vragen, of in Nederland voor wat betreft het zoeken naar een oplossing voor het definitief verwijderen van de in dit verband ter sprake komende afvalstoffen de voorkeur uitgaat naar een ondergronds opbergen dan wel naar het toevertrouwen van die stoffen aan de zee in betonnen zinkstukken; ook indien andere mogelijkheden te dezen nog onderzocht worden, zouden de hier het woord voerende leden het op prijs stellen daaromtrent te worden ingelicht. Voorshands konden zij zich helaas niet geheel aan de — beangstigende — indruk onttrekken, dat, wat dit onderdeel van de kernenergievraagstukken betreft, de activiteit van de Regering zich iets te gemakkelijk beperkt tot het medewerking verlenen aan de — hopelijk snelle! — internationale verdragen ter zake. Een gebrek aan voortvarendheid te dezen zou weleens, zo meenden zij, het vredesgebruik der atoomenergie precies even gevaarlijk als het militaire gebruik ervan kunnen laten worden.

Verscheidene leden vestigden er de aandacht op, dat het stelsel van dit ontwerp medebrengt, dat voor alle handelingen en gedragingen ter zake van kernenergie c.a. vereist zal zijn één van de onderscheidene vergunningen te verlenen op grond van de desbetreffende bepalingen van dit voorstel, wet geworden. Zij meenden, dat het vorenstaande als consequentie heeft, dat wanneer de Regering de indiening bij de Staten-Generaal zal bevorderen van een wetsontwerp ter zake van de waterverontreiniging, de daarin op te nemen bepalingen geen betrekking zullen hebben op de uit de toepassing van de kernenergie voortvloeiende lozingen. Bij de leden, hier aan het woord, ontmoette het vorenstaande geen overwegend bezwaar, mits vaststa, dat bij het verlenen van een vergunning op grond van het onderhavige ontwerp, nadat dit het *Staatsblad* zal hebben bereikt, ook het waterhuishoudkundig belang in het oog zal worden gehouden. Gaarne zouden zij omtrent dit, ook huns inziens uitermate gewichtige probleem — en bij de eerder in deze paragraaf weergegeven beschouwingen ter zake van de lozingen sloten zij zich aan — nader uitvoerig door de Regering worden geïnformeerd, waarbij zij het op prijs zouden stellen, indien een nauwkeurige uiteenzetting zou worden gegeven omtrent de wijze, waarop zeker gesteld zal worden, dat

met dit bedoelde belang ten volle rekening zal worden gehouden bij het verlenen dezer vergunningen.

§ 5. *Radioactieve stoffen en ioniserende stralen uitzendende toestellen*

Verscheidene leden was het opgevallen, dat de Regering in de memorie van antwoord nopens het ontwerp c.a. (blz. 17, rechterkolom) ter sprake had gebracht een regeling, uitgevaardigd op grond van de Veiligheidswet 1934, welke in bepaalde gevallen voorziet in het geven van bescherming tegen de gevaren van toestellen of van stoffen, die ioniserende stralen uitzenden. Verder was in het onderhavige verband tot dusverre niet veel aandacht aan de bepalingen van de Veiligheidswet besteed, zo stelden deze leden vast. Mede daarom zouden deze leden het op prijs stellen nader uitvoerig geïnformeerd te worden aangaande de vraag, hoe de verhouding zal zijn tussen de bepalingen van het onderhavige wetsontwerp, wet geworden, enerzijds en de regelingen, neergelegd in de Veiligheidswet 1934 dan wel op grond van die wet tot stand gekomen anderzijds. Naar de mening van de aan het woord zijnde leden heeft hoofdstuk IV van dit ontwerp — aldus was tenminste aanvankelijk hun indruk — betrekking op hetzelfde terrein als de meergenoemde wet. Het was hun dan ook opgevallen, dat in de slotbepalingen van de voorgestelde regeling (hoofdstuk XI) geen gewag wordt gemaakt van de Veiligheidswet 1934. Zal, zo vroegen zij, de Arbeidsinspectie bij de uitvoering van de bepalingen van hoofdstuk IV een taak krijgen?

Enige leden, die hadden kennis genomen van hetgeen bij de behandeling van dit wetsontwerp in de Tweede Kamer was opgemerkt over het vraagstuk van de bescherming tegen de invloed van radioactieve stoffen en ioniserende stralen (zie o.m. memorie van antwoord nopens dit wetsontwerp c.a., blz. 15, rechterkolom), wilden aan deze kwestie nog enige nadere aandacht schenken. Het was deze leden bekend, dat een rapport van de Gezondheidsraad aangaande de evenvermelde materie reeds in een vergevorderd stadium verkeert. Wanneer — zo vroegen zij — kan dit rapport tegemoet gezien worden? Voorts interesseerde het hun te vernemen, of met elementen uit dit rapport reeds rekening was gehouden bij de voorbereiding van de regeling, neergelegd in dit wetsontwerp.

§ 6. *Bescherming tegen stralingsgevaar*

Wat de bescherming tegen stralingsgevaar betreft, had het de aandacht van enige leden getrokken, dat bij het openbare debat in de Tweede Kamer door de Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid in deze samenhang was gesteld: „De regeling inzake het optreden van de Ministers en de lagere overheden vormt nog geen volledig afgerond geheel” (*Handelingen*, blz. 3145, linkerkolom). Het wilde deze leden voorkomen, dat, nu de activiteiten op kernenergetisch gebied in ons land gaan toenemen, het wel van groot belang geacht moet worden, dat zo spoedig mogelijk volledige zekerheid ter zake van de hierbedoelde verantwoordelijkheden zal worden verkregen. Wijders vroegen deze leden in verband hiermede, of het de bedoeling is, dat de gemeenten, die over een eigen geneeskundige en gezondheidsdienst beschikken, nu door tussenkomst van de Gezondheidsraad aangaande deze materie zullen worden benaderd.

Dezelfde leden was het ten slotte nog opgevallen, dat, o.m. in artikel 41 van het ontwerp, gerept wordt van „oppervlaktewater”. Dit gaf hun aanleiding te vragen nader erover te worden geïnformeerd, in hoeverre de overheid op grond van de nu tot stand te brengen regeling tevens aan het grondwater aandacht zal kunnen besteden. Valt dit onder het bepaalde in artikel 38?

Vastgesteld 2 januari 1963.

THURLINGS (voorzitter)	DELPRAT
VOS	VAN BRUGGEN.
DE GAAY FORTMAN	